

פנינים מתורת רבינו הגאון
רבי רב הבה
קרק שליט"א
ידו"ק טבריה ת"ד

ויקהל
גליון 3 | תשע"ט

מציאותם של עצי השטים - עבור מלאכת העבודה

כָּל מְרִים תְּרוּמַת כֶּסֶף וְנִחֲשֶׁת הָבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' וְכָל אֲשֶׁר נִמְצָא
אֹתוֹ עֵצִי שִׁטִּים לְכָל מְלָאכַת הָעֲבֹדָה הָבִיאוּ (לה, כד)

יש לדקדק, שלכאורה יותר היה מדוקדק אם היה הכתוב אומר "וכל אשר נמצא אתו עצי שטים הביאו לכל מלאכת העבודה", ולמה אמר "לכל מלאכת העבודה" קודם ההבאה.

עוד יש להבין, שהרי בשאר הדברים אמר הכתוב (לעיל פסוק כג) סתמא "כל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן" וגו', ולא אמר שם "לכל מלאכת העבודה", כמו שאמר כאן אצל עצי שטים.

ונראה לבאר בזה, דהנה אמרו חז"ל (תנחומא תרומה ט), שהעצי שטים הללו שהיו לקרשי המשכן, מהיכן היה לבני ישראל, אלא שיעקב אבינו נטע אותם כשירד למצרים, ואמר לבניו עתידים אתם להגאל מכאן, והקב"ה עתיד לומר לכם משאתם נגאלין שתעשו לו את המשכן, אלא עמדו ונטעו ארזים מעכשיו, שבשעה שיאמרו לכם לעשות לו את המשכן יהיו הארזים מתוקנים לכם, ע"ש.

אשר לפי זה נמצא, שכל מציאותם של העצים הללו אצל בני ישראל, עבור "מלאכת העבודה" היו, ואשר לזאת הסמך הכתוב "לכל מלאכת העבודה" למה שאמר "וכל אשר נמצא אתו", כי המצאות עצי השטים היא לשם מלאכת העבודה דייקא, ולכן נסמכו אהדדי.

הטוויה על העיזים

וְכָל הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לָבָן אֶתְנָהּ בְּחֶבְרָמָה טָווּ אֶת הָעִזִּים (לה, כו)

הנה אמרו חז"ל (והובא ברש"י כאן) שטוויה זו על גבי העיזים היתה, ואמנות יתירה היא.

ויתכן שענין הדבר בעשיית הטוויה באופן זה דייקא על גבי העיזים, הוא מפני, שהרי דבר שהשתמש בו הדיט פסול לגבי מזבח, ומבואר דבעינן שצריך שיהא יחוד בחפצא לכתחילה לצורך תפקידו ויעודו, ולפי זה יתכן שגם עדיף טפי להכינו כבר בפועל מלכתחילה, כיון שבכך הוי מעליותא ביחודו לגבוה, ואלא שבשאר הדברים לא נפגם יחוד החפץ אלא רק אם היה בו שימוש הדיט, שאז הוא נפסל למזבח, אך בעיזים נוסף עוד דבעינן שיהא ראוי לגבוה בייחוד מלכתחילה.

טעם בחירת זרעו של חור לבנין המשכן

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם
בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר לְמִשְׁחֵי הַיְּהוּדָה (לה, ל)

אמרו חז"ל (תנחומא ויקהל ד) "ראו קרא ה' בשם בצלאל וגו', מה צורך לחזור להזכיר (את חור) כאן, אלא שנתן נפשו להקב"ה, בשעה שבקשו לעשות את העגל עמד כנגדם וגער בהם ועמדו עליו והרגוהו, א"ל הקדוש ברוך הוא חייך אני פורע לך, מלה"ד למלך שמרדו עליו לגיונותיו, עמד שר צבאו ונלחם עמם אמר להם במלך אתם מורדין, עמדו עליו והרגוהו, בא המלך אמר להם היכן שר צבא שלי, אמרו לו הרגו אותו הלגיונות, אמר לו המלך חייך וחיי אלו ממון נתת עלי הייתי פורע לך עכשיו כשנתת נפשך עלי כל בנים שיצאו ממך אני עושה אותן דוכסין ואפרכין, כך חור נתן להקב"ה נפשו במעשה העגל א"ל הקדוש ברוך הוא וכך עשית חייך כל בנים שיצאו ממך אני מגדלן בעולם שנאמר ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור".

ויש להתבונן, למה נבחר דוקא שכר זה של הקמת המשכן בשביל לפרוע את שכרו של חור, ולא שאר שררות.

ונראה לבאר, דהנה עיקר החסרון במעשה העגל, הוא בזאת אשר נפלו בהגשמה, שהשוו צורה לאלוקות. והנה גם בעשיית המשכן, לכאורה היה מקום לחוש לכך, שהרי במשכן היו את הכרובים, אשר מחמתם עלולים ח"ו ליפול בסכנת הגשמת האלוקות, וכאשר מצינו שהוזהרנו שלא להוסיף על מנין הכרובים האמור בתורה, אלא רק מה שנצטוו להדיא לעשות הרי זה הותר מכללו של האיסור דעשיית צורה של דברים רוחניים ותו לא.

מעתה יש לומר, כי ראוי שייעשו דברים אלו דוקא על ידי זרעו של חור, אשר הוא מסר נפשו נגד צורת העגל לבל תהיה, ובכך לא יהיה מכשול בעשיית הכלים של המשכן.

חילוק בין קרסי הזהב דיריעות המשכן לקרסי הנחושת דיריעות עיזים

וַיַּעַשׂ קְרָסֵי נִחֲשֶׁת חֲמִשִּׁים לְחֹבֵר אֶת הָאֹהֶל
לְהִיט אֶחָד (לו, יח)

יש לעיין בשינוי לשונות המקרא, שלעיל (פסוק יג) אצל יריעות המשכן אמר "ויעש חמישים קרסי זהב ויחבר את היריעות" וגו', הרי שנאמרה עשייתן לחוד, ושימושן לחוד. ואילו כאן נאמרה עשייתן כהכשר לשימושן, כלשון הכתוב "לחבר את האהל", וצ"ב מהו שינוי הלשונות.

ונראה לבאר בזה, דהנה מצינו בכלי המשכן שלא היה בהם דבר שהוא פחות מנחושת, ויש אשר נוספה בהם חשיבות של זהב וכסף, ונראה שחילוק הדבר לכאורה הוא, שמה שנעשה מנחושת הוא מפני שעיקר עשייתו היתה עבור השימוש שמשתמשים בו ולא לשם קיום

שפה
לנאמנים

פניני משא ומתן עם רבינו

נוסע שלא חגר על מי מוטל לשלם הקנס

מעשה שהיה באחד שהעלה לרכבו נוסע (טרמפ), והנוסע ישב מאחוריו ולא חגר את עצמו, ובדרך פגע בהם שוטר ונתן לנהג קנס על כך שנמצא ברכבו נוסע שאינו חגור, וכעת שואל הנהג, שמא יש לו זכות לתבוע את סכום הקנס מהנוסע, כיון שהוא הזיקו בכך שלא חגר, וגם אם נמצא שהוא פטור מדיני אדם, מ"מ מצד

הדברים נכתבו ונערכו על דעת העורכים בלבד.

להערות, תרומות והנצחות, ולקבלת הגליון בדוא"ל ניתן לפנות אל הרב יעקב בריאל שליט"א 052-766-0975 או sc0527660975@gmail.com

ונראה לבאר, דהנה אמרו חז"ל (ברכות נה, א) "בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה, לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו, עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו, משה רבינו, מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר עשה לי ארון וכלים ומשכן, כלים שאני עושה - להיכן אכניסם, שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא, עשה משכן ארון וכלים. אמר לו, שמא בצל א-ל היית וידעת".

המבואר בזה, שמעלתו של בצלאל אשר הודגשה בקריאת שמו "בצלאל - על שם חכמתו", לא היתה בחלק של "אומנות המלאכה, אלא בהוראת סברא במלאכה, והוראת סברא הלא היא בחינת ארון שבו התורה אשר ניתנה לאדם לפי סברתו, כאשר היה אצל בצלאל שהבין מדעתו. ולזאת מעלתו של בצלאל אשר על שמה נקרא, הרי היא מתייחסת אל הארון יותר משאר הכלים.

עוד אפשר לבאר, דהנה מצינו שדרשו חז"ל (סנהדרין טז, ב) על הפסוק "נפש עמל עמלה לו כי אכף עליו פיהו" (משלי טז, כו), "הוא עמל במקום זה, ותורתו עומלת לו במקום אחר".

אשר מבואר בזה, כי בתורה נתייחד שכן על העמל עצמו, ואף אם לא הביא כל תוצאה של ידיעת התורה, עצמו של ה"עמל" בתורה הוא קובע לו שכר על כך, וכן מצינו שדרשו חז"ל (הובא ברש"י ויקרא כו, ג) "אם בחוקותי תלכו - שתהיו עמלים בתורה", והיינו עמלים בתורה דייקא, שזהו דבר שלא מצאנו כן בשאר המצוות שיאמר בתוקף כל כך.

ולפי זה מבואר היטב, שדוקא בארון אשר הוא בחינת התורה, דוקא בו ניתנה ההדגשה על שכן של ה"עמל" עצמו, אשר מסר נפשו על המלאכה יותר משאר החכמים.

עוד אפשר לבאר, על פי מה שאמרו חז"ל (מ"ק טז, ב) "כל העוסק בתורה מבפנים - תורתו מכרזת עליו מבחוץ". ומבואר בזה, שנתייחדה התורה, אשר יש בה ענין מיוחד שמוציאה לפרסום את העמל הפנימי של האדם, גם אם הוא נעשה בסתר, ולפי"ז מבואר היטב שדוקא בארון התפרסם עמלו של בצלאל, כי הארון הוא בחינת התורה אשר בזה יש ענין מכרזת עליו מבחוץ.

מחמת עצמו של הדבר, ולזאת אין צריך להוסיף בעשייתו לעשותו מכסף או זהב, אך אלו שהיה להם קיום מחמת עצמן נוספה בהם החשיבות לעשותן מזהב או כסף.

ומעתה מדוקדקים לפי זה לשונות המקרא, שבקרים ראשונים שנעשו מזהב, הרי שנאמרה עשיה בפני עצמה על הקרים, ואח"כ נאמר שימושם בפני עצמו, כאשר אמר הכתוב שם "ויעש" "ויחבר", אך בקרים של יריעות העיזים, שהם נעשו מנחושת, א"כ כל עשייתן היא להכשר השימוש, לכך אמר בהם הכתוב שענינם הוא "לחבר את האוהל", והיינו שמציאותם זהו להכשר השימוש בהם.

חילוק בין אורך הקרש לרוחב הקרש

עֲשֹׂר אֹמֶת אַרְבֵּי הַקֶּרֶשׁ וְאַמָּה וְחֲצִי הָאֹמָה רֹחַב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד (לו, כא)

הנה שינה הכתוב הלשון שלגבי האורך אמר רק "אורך הקרש", ואילו לגבי הרוחב אמר "רוחב הקרש האחד".

ונראה ביאור הדבר, כי גובה הקרש, הלא זהו גם גובה המשכן, ולזאת לא נאמר בו "הקרש האחד", כיון שאין בגובה התייחסות אל הקרש בפני עצמו, שהרי זהו הגובה הכללי של המשכן, ואין הקרשים משלימים בגובהם זה את זה, שהרי אין הם עומדים אחד מעל גבי חבירו, אלא זהו גובה המשכן הכללי, ולכך לא נתייחס הגובה לכל קרש באופן פרטי. משא"כ לגבי הרוחב, הלא כל אחד מוסיף ברוחבו של המשכן, עד אשר יבואו סך הכל לשלושים אמה, בצירוף כל הקרשים יחדיו, ומשלימים הקרשים זה את זה, ולזאת הדגיש המקרא ששיעור "אמה וחצי" זהו שיעור בקרש "האחד" לחודיה.

הזכרת שמו של בצלאל אצל הארון דוקא

וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל אֶת הָאָרֹן (לו, א)

כתב רש"י, "ויעש בצלאל - לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים, נקראת על שמו". וצריך ביאור, אכתי למה הודגש ענין זה שמסר נפשו על המלאכה דוקא אצל הארון, ולא בשאר הכלים.

שפה לנאמנים - המשך

דין שמים לא יצא, שהרי הוא "גרם" את הקנס.

ואמר רבינו שליט"א, שנראה שהנוסע פטור גם מדיני שמים, כיון שגדר גרמא שאמרו בו "חייב מדיני שמים", היינו שיש מעשה ישיר בין מעשה האדם לדבר הנגרם מחמתו, וכגון היודע עדות לחבירו ואינו מעיד בו (ב"ק נה, ב), דפתח בהמנעותו ההפסד של חבירו, אבל בנידון דידן אינו כן, שהרי הרבה עלו ולא חגרו ולא עלתה ביד הרשות לתפוסם, ואפי' אם תפסום, מ"מ לא תמיד קנסום, ונמצא אם כן, כי אדרבה, מזלו של הנהג גרם לו להתחייב בקנס.

ונפק"מ בזה, באופן שהנוסע ראה שוטר, וצעק לעומתו איני חגור וכיו"ב, דפתח בתוך מעשיו גרימת הנזק, ככה"ג אם יחייבוהו קנס, יוכל הנהג לחייב את הנוסע, ואפילו בדיני אדם, וכההיא דאמרי' (ריש ב"ב) מחיצת הכרם שנפרצה אומר לו גזור וכו', נתייאש הימנה ולא גדרה ה"ז קידש וחייב באחריות, והיינו מפני שכיוון שטבע הכרם להתקדם ולאסור התבואה, ממילא חייב בעל הכרם בנזק.

וכעין זה בעובדא דסוף הפועלים (ב"מ צג, ב) בשומר שכר של צאן, שראה גנב וחירפו וגידפו, ואח"כ בא ואנס את כל הצאן, דס"ל לרבא שחייב, מטעם "הרי הולכין למקום גדודי חיה וליסטים", והוא כעין הו"ל באחריותו דבעל הכרם [אבל בנוסע רגיל שעולה ולא חוגר לא שייך כלל לדמותו לרשלנותו של בעל הכרם, או שומר המתגרה בגנב

שאונס ממון, ומטעם זה אמר לי רבינו, שנראה דגם אם אמר הנהג לנוסע לחגור והנוסע לא חגר עצמו, ושוב תפסו שוטר וקנסו לנהג, דאם כי הנוסע לא שפיר עבד מצד "הנהגה", אך חייב בדיני ממונות אפי' בדיני שמים ליכא].

ויסוד זה של חיבור התוצאה למעשיו של האדם הוא רק באופן דפתח ביה, ולא באופן אקראי, הוכיח רבינו מההיא דריש כתובות (ג, ב) "ולידרוש להו דאונס שרי", והקשו ע"ז (ראה עוד קוב"ש שו ועוד), מההוא דאמרינן לינוקא דאישתפוך חמימי דדוחין את המילה, ותי' רבינו דלעשות המילה בלא חמין, הרי פתח במעשה זה הזמנה למים חמין, דא"א למילה בלא חמין, אבל בנישואין יש כאן שני עניינים הא' עצם הנישואין, והב' שגעונו של ההגמון שאין זה אלא "עיתוי" בנישואין ולא פתח בהדיה.

(ושמעתי מהגרז"נ גולדברג שליט"א בדרך לימוד, ראייה לדעת רבינו בנידון זה, שאין חייב אפי' בדיני שמים, מהא דמבואר בשו"ע חו"מ סי' של"ד ס"א) השוכר את הפועל להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום, אם אין דרכו להפסיק או אפי' שדרכו ליפסוק והפועל יודע דרך הנהר, פסידיא דפועל ואין בעה"ב נותן לו כלום וכו'. הרי דאם ידעו שניהם או לא ידעו שניהם יד המוחזק על העליונה. וה"נ הלא הנהג והאורח שניהם אינם יודעים אם יבא שוטר או לאו, וא"כ יש לומר דהוי פסידיא דנהג, וזה לא כמ"ש ידידנו הגר"ד בריזל שליט"א בספר משפט המזיק ח"א פ"ז סי"ט שהנוסע חייב בדיני שמים, ומטו ליה משמיה דמורן הגרי"ש זצ"ל ע"ש). - **מרשימות הגאון רבי יקותיאל אוהב ציון שליט"א.**

הדפסת העלון לע"נ רבני טבריא

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי חיים בן רבי יצחק סמאג'א זצ"ל

רבה הראשי של טבריא הצדיק החכם רבי יעקב חי בן רבי ברוך זוריהן זצ"ל

מייסד ת"ת ביבאס, הצדיק החכם רבי רפאל ביבאס זצ"ל